

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 9. У Будиму 31. Марта 1864. Год. VI.

Изясненіе Свете Литургіе.

Изъ Духовне Бесѣде извадно Н Ѣ. В.

(Продуженѣ).

Б.

Литургія оглашенихъ.

ПОНЯТІЕ О ЛИТУРГИИ ОГЛАШЕННЫХЪ. Литургія оглашеній назива се онај део Литургіе, на коме е у првенствуюћој цркви дозвољно было присутствовати оглашенима, као њима се, шта више и самимъ еретцима и язычницима (4. картаг. сабора правило 84). Она се састојла с почетка изъ поњия псалмова, читаня свештенихъ књига, пастирскихъ поученія и молитва за оглашене, и звала се „Обште молитве“. А кадъ е у цркви нестало оглашенихъ, онда су у саставъ ове Литургіе ушле пѣсме и молитве, које се и данасъ употреблюю.

ДУХОВНО ЗНАЧЕНЪ. По отношаю къ земаљскоме животу Спасителѣвомъ на Литургіи оглашенихъ спомину се догађан одъ злоплоћеня Нѣговогъ до страдања.

ПОЧЕТАКЪ ЛИТУРГИЕ ОГЛАШЕННЫХЪ. Литургія ова почињ се овако: Открива се завѣса са царскихъ дверій, и свештеникъ с' діакономъ стојећи предъ частномъ трапезомъ призиваю Утѣшителя Духа истине да се сиђе на нѣи, и да ихъ очисти одъ сваке нечистоте; затимъ потихо славе рођенѣ Христово ангелскомъ пѣсмомъ: „Слава въ вышнихъ Богъ, и на земли миръ въ чловѣкъхъ благоболеніе.“ и рѣчма цара Давида моле Господа да имъ даде силу, да могу достойно проповѣдати славу нѣгову. Потомъ діакопъ добывши одъ свештеника благословъ изилази предъ царске двери и велегласно рекне: Благослови Владыко, позиваюћи тымъ служећега свештеника, као старѣйшу, да службу Божию започне. Свештеникъ одговара на

овай позивъ прославляѣмъ свете Троице: „Благословено Царство Отца и Сына и Свѣтаго Дѣха, нынѣ и приснои во вѣки вѣковъ,“ кое значи благословлѣно, славлѣно нека буде царство Отца и Сына и Свѣтаго Духа, садъ и свагда и на вѣкове вѣкова. Ово говорѣи подигне свѣштеникъ Евангелиѣ и нѣме прекрсти частну трапезу, у знакъ тога, да є тайнство Свѣте Троице роду човѣческомъ найболѣ открио Исусъ Христосъ у своіой науци.

Народъ на ово одговара „Аминъ,“ кое значи „Тако є,“ истина, или нека буде.

ВЕЛИКА ЕКТЕНІЯ. За овимъ слѣдує велика ектенія или продужено моленѣ, кое се састои изъ 13 прошенія, одъ коихъ прво садржи у себи упутство како намъ се валя Богу молити; другихъ дванаестъ опоминю насъ, шта треба да одъ Бога молимо а последнѣ побуђує насъ да себе и своє молитве с' пуномъ отда-ношћу препоручимо Богу.

Редъ и садржай овыхъ прошенія єсть слѣдуюћій:

1. Миромъ Господѣ помолимса. То значи, да смо се у Храму Божіємъ дужни молити у миру и у тишини и са спокойствомъ духа; да се неповодимо за грѣшнымъ мислима и осећаньима, да се оканемо све суєте, па да приберемо своє мисли и сви сложно и единомушно, с' узайномъ любви и праштаюћи увреде, што єданъ другомъ нанесосмо, да се Богу помолимо.

2. Ѡ свышнѣмъ мирѣ и спасеніи дѣшъ нашихъ. . . . Помолимо се за миръ што є одозго, то єсть за миръ с' Богомъ, кога мы своимъ грѣсима тако често вређамо, и с' коимъ се само тако примирити можемо, ако намъ онъ одозго даде примиреніє, ако насъ помилує, ако намъ даде свою благодетну помоћ и спасеніє, за кое намъ пре свега валя молитисє.

3. Ѡ мирѣ всегѣ міра, — да буде тишина и спокойство по цѣломе свѣту; о клагостоеннїи свѣтыхъ кожїихъ церквей, — да цркве Божіє буду у добромє станю, да nebude међу христїянима раскола и невѣрства, да међу свима нама цвѣта вѣра и животь богоугоданъ; и Ѡ соединенїи вѣхъ — молимо се да бы сви коп Христа признаю вѣровали и живили по нѣговой науци, и саставляли єдно обшество, кое се оживлява єднымъ Духомъ истине.

4. Ѡ свѣтѣмъ Храмѣ семъ и сзвѣроу, благоговѣнїемъ и страхомъ Божїимъ вхѣдѣшихъ въ онь. — За овай свѣтый домъ Божїи да бы га Господъ сачувао одъ невалѣлыхъ людїи, и одъ сваке бѣде, и за све оне люде, кои сѣ вѣромъ, побожношћу и страхомъ

www. УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 Бошимъ долазе у овай храмъ, Господу помолимо се. Овымъ се
 уедно и напомиѣ како намъ валя у цркви бавити се.

5. О сватѣйшемъ Патріарсѣ нашемъ, и ѿ прѣосвященѣй-
 шемъ Архіереи нашемъ, — за висше пастире духовне, кои у-
 правляю црквомъ, насъ уче вѣри, и моле се Богу за свое стадо; —
 честнѣмъ прѣсвѣтерствѣ, за частне и великогъ почитаня достойне
 свештенике, кои свршую свете тайне и руководе насъ къ вѣри и
 богоугодномъ животу; — бо Христѣ діаконствѣ; за діаконе,
 свештеничке помошнике при одправляю свете службе; — ѿ всемъ
 причтѣ и людехъ, за пѣвце, чатце и служителѣ црквене, и за
 све люде, за савъ народъ Господу се помолимо.

6. О всепрѣсвѣтѣйшемъ и державнѣмъ Императорѣ; за
 найсвѣтліега и могућнога цара, землѣ поглавара и отца отачбине
 наше, кои се за све насъ стара и брине — ѿ всей палатѣ, за дворъ
 илити за министерство и свѣтско правительство, за све свѣтске
 власти царске, коє помажу цару у управляю; и о боинствѣ
 егво, и за войску цара нашегъ, коя брани св. цркву, и отачбину
 нашу одъ непріятели' и бунтовника'.

7. Ѣ посокити и покорити подъ нозѣ егво всакаго брага и
 спостата . . . Да помогне Господъ нашомъ свѣтломъ цару, и да
 покори подъ ноге нѣгове свакога непріятели и противника, како
 бы мы у тишини и изванъ сваке опасности у постойбини нашей
 живити могли.

8. О градѣ семъ, и всакомъ градѣ и странѣ, и вѣрою жи-
 вѣщихъ въ нихъ . . . За овай градъ, и за свакій градъ и предѣлъ
 гдѣкодъ живе люди и гдѣгодъ потребую Божіе помоћи, и за све
 кои с' вѣромъ у Бога живе ма гдѣ было.—

9. Ѣ благораствореніи въздухвѣхъ. За чисть и здръв въздухъ
 молимо се Богу, еръ одъ тога зависи животъ и здравлѣ наше; — ѿ
 изокилій плодвѣхъ земныхъ, — за изобилность земальскихъ плод-
 ва с' коима се ранимо мы и животинѣ; — и ѿ временѣхъ мир-
 ныхъ . . . да буду мирна времена, да никаква буна, никакви ра-
 тови, и никаква друга бѣда неузнемирує общте спокойство; еръ
 само у време мира може цвѣтати и напредовати света црква, и
 полезна знаня и радиность и свако добро.

10. Ѣ плавающихъ, пѣтешествующихъ, недѣгующихъ, страж-
 ающихъ, плѣнныхъ и ѿ спасеній ихъ . . . Овдѣ света црква
 наша напомиѣ све опе случавѣе, у коима люди найвећма потре-
 бую помоћи Божіе. Путници, кои водомъ броде, повѣраваюћи

жизнь свой непостоянной стихии, непрестанно су у опасности и ни за еданъ тренутакъ нису сигурни ни за свой животъ ни за свое иманѣ; путници на суву такође су подчинѣни многимъ опасностяма одъ злыхъ людей и одъ другихъ различныхъ бѣда; болестници трпе ужасне мукѣ, и нису у станю испуњавати дужности своего званія; страдалци или патници, у изгнанію, у великомъ послу кодъ безчовечныхъ господара, и у големой нужди, — снесе велике терете и Божія имъ е помоѣ нужна да непадно у очаянѣ, да трпеливо подносе свое патнѣ и страданя; напоследку зароблѣни одъ непріятели цркве, отачбинѣ, народности, или одъ злихъ людей такође врло много подносе далеко одъ своихъ сродника, одъ свога завичая, а може быти и одъ свете цркве. За све ове молимо се Богу да имъ буде у помоћи да имъ одлакша патню и нужду нхову, и да имъ милостиво даруе избавленѣ и спасенѣ.

11. **Ѡ** избавитиса намъ Ѡ всякѣа скорки, гнѣва и нѣждамъ Господу помолимса. Помолимо се Господу да насъ избави одъ сваке тугѣ, гнѣва и одъ сваке нужде; да удали одъ насъ сваке бѣде коѣ насъ изненада снаћи могу.

12. **З**астѣпи, спаси, помилѣи и сохрани насъ Коже твоєю благодатію. У овомъ прошенію скуплѣна су уедно сва преѣашня, и мы молимо Бога, да бы насъ онъ услышао, не по важности наше молитве, ни по томе што смо мы грѣшници, него по своіой великой милости. Рѣчию — **з**астѣпи или одклони, одбрани иштемо милости за будуће време; рѣчию — **спаси** — за садашнѣ време; рѣчию **помилѣи** за опроштенѣ веѣхъ учинѣныхъ нашихъ грѣхова; и напоследку рѣчию **сохрани** просимо да намъ продужи Господъ свою велику милость или благодать на свагда, како за живота, тако и после смрти наше.

На сва ова прошенія одговара народъ: Господи помилѣи потврѣуюћи с' овомъ найкраѣомъ ал врло важномъ молитвомъ да пази на молитвене рѣчи свештенослужителѣве, да се с' нима слаже, да то исто одъ Бога проси, да осѣћа важность овихъ молитава и да очекуе испуњененѣ нхово едино одъ Божіе милости.

Напоследку почемъ е найвећа милость Божія къ людма погавала се у томъ што е единародный Сынъ Божіи зарадъ нашего спасенія сишао се с' неба на землю и човѣкомъ постао споминѣ діаконъ у молитви: **Пресвѣтѣю пречистѣю преекагословенѣю, славною владичицѣ нашѣ Богородицѣ и Приснодѣвѣ Марію, коя се за насъ грѣшници непрестанно заузима предъ правосудіемъ Божиимъ**

како Гойла молитвеница и заступница наша, со всѣми сватими, са свима Божиимъ угодницама, кои се за насъ Богу моле, и споминуѡи нѣи опоминѣ насъ да сами себе, и дрѣгъ дрѣга, т. е. наше нужде и потребе, како свое собствене, тако и ближнихъ нашихъ, и всѣхъ животъ нашъ, т. е. савъ животъ нашъ, когъ смо одъ Бога добыли, и когъ смо дужни Богу повратити, — да предамо Христу Богу Спасителю нашемъ, кои знаде све наше потребе, и кои ће помоћи нама, ако се мы нѣму и нѣговой светой вољи предамо, и ако настоявамо онако живити, као што насъ света нѣгова наука учи. На ово одговара савъ народъ: „Гекѣ Господи, изявлюѡи с' тымъ готовость на то, да свакии себе и еданъ другога и савъ животъ нашъ Христу Богу нашемъ отдамо и посветимо препоручивши се найпре заступленю Божиѣ Матере, и молитвама свою светыхъ Божиихъ угодника’.

На то свештеникъ заврши ектенію славословіемъ пресвете троице: **Ико** подокметъ **Гекѣ** всака слава честь и поклоненіе **Отцѣ** и **Сынѣ** и **Свѣтомѣ** **Дрѣхѣ**, . . . као сведочећи тымъ да ће Богъ доиста испунити сваку молитву нашу, ако є она нами одъ праве и спасоносне користи. — На подобный начинъ то єсть прославлянѣмъ Троидинога Божества завршую се сви возгласи и скоро све молитве црквене, с' тога, што се и најлѣпша молитва, кою намъ за образацъ свою молитава Господъ нашъ Исусъ Христосъ даде завршує у славу Божию, што є главно опредѣленѣ свою тваріи а особиго разумныхъ людій, славити Бога, и напоследку што є свето причешће установлѣно зарадъ прославляня Божігѣ, и зарадъ наше къ нѣму благодарности.

О АНТИФОНИМА И ИЗОБРАЗИТЕЛНИМА. Антифони єсу одабрани стихови изъ псалмова, кои се спроводе с' молитвомъ къ Спасителю. Дѣле се на трое, по брою лица' свете Троице. Рѣчима изъ псалтира предсказує се долазакъ Спасителѣвъ, а пѣсмама нове благодати означує се, да є Исусъ Христосъ доиста воплотіо се и насъ спасао. Има Антифона' и посведневни, (али ови се кодъ насъ рѣдко употреблюю), и празнични за осамъ великихъ Христовыхъ праздника, наиме за Рождество и Богоявленіе и Преображеніе Христово, за цвѣтну неделю, за Воскресеніе, и Вознесеніе Христово, за Сошествіе св. Духа и за Воздвиженіе ч. Креста Господнѣгѣ. Ови се свуда употреблюю по уставу св. цркве са придодаткомъ тропара, у комъ се укратко изражава сущность свакогѣ тогѣ великогѣ праздника. Иначе неделомъ и на друге празднике, а и тежетникомъ кадъ се св. Литургія служи

у мѣсто Антифона' пою се Изобразителна, т. е. псалмови Благослови Душе, и Хвали Душе (102, и 145) или само поѣдини стихови изъ нѣхъ и деветъ блаженства' еванђелскихъ. У тѣмъ псалмима описую се дивно милости Божіе роду човѣческомъ и побужуемо се на достойно прославлянїе нѣговогъ св. имена. У блаженствима еванђелскимъ предлагају се добродѣтели, за кое Спаситель обећава людма наслѣдованїе царства небеснога, а то су: ништета духовна или смиренїе; плачь о грѣсима или срдачно каянїе; кротость или великодушно и трпеливо поднашанїе увреда; гладъ и жеђъ за правдомъ, или чезня за нѣоме; милосрдїе; чистота срдачна; миролюбивость; трипїнїе за правду, и страданїе за име Христово. Узъ Еванђелска блаженства придоаю се јошть духовне пѣсме коє уставъ прописує, и поянїе овыхъ завршує се са славомъ свете Троице.

Између првогъ и другогъ, и другогъ и трећегъ антифона чита се мала ектенїя коя у себи садржи почетакъ и свршетакъ велике ектенїе. Она се и у другимъ случаєвима често повторава, да бы ми свагда на уму имали, да намъ є дужность Богу се молити и то све с' већимъ усрдїємъ, зато се и казує: „Паки и паки миромъ Господъ помолимса. Прва мала ектенїя завршує се с' возгласомъ: *Икѡ тѡѡ єсть держава и тѡѡ єсть Царство и Слава и Слава Отца и Сына и свѡтагѡ Дѡха . . .* а друга с' возгласомъ: *Икѡ благъ и челоѡкълюбецъ Богъ єси и тебѣ слава возсилаемъ Отцѡ и Сынѡ и свѡтомъ Дѡхѡ . . .*

После другога антифона, и предъ другомъ маломъ ектенїомъ поє се на свакој Литургији у славу сына Божїегъ пѣсма: *Ѳдинородный Сынє и слоѡе Божїи*. Нѣоме се свечано исповѣда наука православне цркве о Божеству Исуса Христа. Ова пѣсма уведена є у цркву у шестомъ вѣку за владе цара Юстинїяна а зато да бы се коначно опровргла богохулна єрєсь Несторїєва коя є осуђена была јошть на трећемъ вселенскомъ сабору (год. 431). На србски значи пѣсма та ово: „Ѳдинородный Сынє и слоѡе Божїи, кои си безсиртанъ, и кои си изволио зарадъ нашега спасенїя воплотити се тѣло на себе узети одъ Свете Богородице и свѡданинѣ Дѡѡе Марїє, кои си безъ измене човѣкомъ постао (кои ниси престао Богомъ бити кадъ си човѣкъ постао), и кои си распетъ быо Христе Боже, и смрћу смртъ сгазио; Ты кои си єданъ одъ св. Троице Отцу и Духу раванъ по слави, спаси насъ.“ По отношаю къ земаљскомъ животу Христа Спасителя, света ова пѣсма напоминѣ намъ оно време кадъ єгласъ

Бога Отца на Јордану свечано засвѣдочио, да ѣ Исусъ Христосъ
нѣговъ сынъ возлюбльный.

(Продужиѣсе.)

Доситей Обрадовиѣ.

(Едно животописаѣ. Старий деци за читаѣ.)

(Свршетак.)

ЕНГЛЕСКА. У Паризу познасе Доситей са два енглеска
трговца и с' њима дође ѣтино до мора и у главни град Довр.
„По Француской идуѣи чиниломи се све познато, ер сам ѣзика
знао, али овде ни словца. Оѣнеш у Енглеску? Ето ти ѣ; айде
говори са Енглези и с Енглескињама. Краснесу ти то жене; за
хиляду година неби их се нагледао. Има и по другим земляма
лепота, али су горде на своју лепоту и мисле о себи чуда, пак их
човек одма омрази; а ове нит маре нит питаю за своју лепоту,
него су простосрдие, отворене и умиљате. Кои би сликар хтео
изобразити праву невиност, доброту, оно блажено спокойство
срца и чисту душу, нигде неби таки образаца нашо, као у
Енглеской. Како ми ѣ било овде незнаюѣи ни речце говорити! Ис-
тина ѣ, толики люди живише и шиве без енглеског ѣзика, али, мени
се неда живити, ако незнам шта и ови люди мисле, како живе,
шта ли се у њиовим находи књигама.“

Овде се нађе Доситей са едним римским свештеником и пође
с' њим дивеѣи се величини и непрегледности простора најкрас-
ниѣга и најславниѣг на свету града Лондона. „Чинило ми се, да
сам се у неки нови свет родио; чисто нисам веровао, да сам я
исти онай, што сам оно пешце низ Бегей Банатом и у опанди
Сремом и Славониом у Рвацку ишо; и ко по тежини кесе и злата
цену душе мери и достоянство ума, тай ми може замерити; а ко
познаѣ небесно и божествено благородство душе и несравнио
отличие вечног богатства разума, и уме науке и мудрост енглески
писателя оценити, неѣе ми се чудити. Ко ѣ био веѣи и богатни
од царева персиски и римски? Ко се више у богатству и раскошю
валяо нег они? па где ѣ то све сад? нигде, нестало, пропало,
изчезло, нема ни трага; ал списания науком просвеѣени умова
осталасу и полезнија су свету и народу, нег све сласти, богатства
и суѣтне помне они богаташа.“

Уз тог свештеника позна се Доситей са едним енглеским
учителѣм, кои ѣ нешто и француски знао, и погоди се да га узме

на стан и да га учи енглески. „Многи су ме плашили, да је изговарају енглеског језика врло тешко. Кад сам почео учити станао ми се чисто кожа ежити; али загазно сам на сад морам напред. Трудолубије и постојанство свлада најтежи посао. Учитељства мати, жена, сестра, брат, сна и сви који у ту кућу долазаше, све то бияху моји предраги и мили учитељи, сви ме љубазно и радо настављаше и чисто се отимаше, ко ће ми шта боље и лакше казати.“

Тако прођу три месеца и Доситеј научи енглески толико, да је могао без туђе помоћи енглеске књиге разумети. У томе му и новци изађу, и он пође да се с' тима добрими људма опрости на дома врати, ал кад они дознаше, да он само због новаца из Енглеске бежи салете га и задрже, и нареди за њега стан и рану и лекције и књиге и алине и све што год је требао бесплатно, и Доситеј остане још три месеца у Енглеској.—

БЕЧ, РУСИЈА И СРБИЈА.“ Али човек од колевке до гроба има по неку поглавиту жељу, која га вуче. Моя је жеља тада само једна била, да још коју књигу на мом матерњем језику издам. Сам по себи сам судио, како би мени у мојој младости полезно и мило било паметно шта на матерњем језику учити; како би ја благодаран био, да се ко постарао, да оно што је сам с' великим трудом и кроз дуг век учио мом уму и души за кратко време преда! збогом дакле Лондону и Паризу! сам Бог зна, како ми је тешко било од ови мили људи растати се.“

Добри ови људи плате Доситеју сав трошак до Хамбурга и Липска, још му и најлепши енглески књига накупују и тако се он врати у Липско. Овде затече писмо, где генерал Зорић из Шклова у Русији за њега разиште; али немајући новаца оде најпре у Беч, где лекције давајући нешто новаца заштеди. Године 1788 даде Доситеј штампати Басне ону највећу и најкраснију књигу своју, пуну најшше моралне и родољубне науке.

Те исте године оде у Ливланију своје благодјо Зорићу и будне тамо неко време, после се врати, и 1795 даде у Бечу штампати другу своју красну књигу под именом: збирка разних и наравоучителних вешти.

Године 1802 дође Доситеј у Млетке, где му трговци Срби обећају 2000 фт. сваке године давати да на миру за србски народ пише. Ту изда Доситеј са својим вреним учеником Соларићем оно велико земљописаније; а кад год. 1805 падну Млетке под

Французе дође Доситеј у Карловце и год. 1806 пређе у Београд, да све оно, што год је досад за свој народ лепог и полезног видно учио и смишљао ту у дело изведе. У Београду постане врховни надзиратељ школа, примисе воспитаня кнез Карађорђеве деце и постане саветник у великом сенату. Ту је Доситеј до год. 1811 на велику корист младе Србије живио, и те године умре. Надгробни напис сам себи је написао: овде леже њгове србске кости, он је свој род любео.

И доиста га је любео: Доситеј је био међу србским списатељима први, који је почео народним езиком писати. Сам је говорио: „Док који народ на свом матерњем езикѣ књига нема, мора у мраку ума и у варварству лежати и пропасти. Сви изображени народи у Европи усљивају се, да свој матерњи език у савршенство доведу, — дело најполезније! — ер кад учени људи своје мисли на народном езикѣ напишу, онда неостаје наука и просвећенјѣ разума само при онима, који књижевна езика разумеју, већ допире и до селяка, ако само читати уме; а ово је најлакше научити, па колика је тек онда корист!“

Тако је Доситеј радио, зато га је народ толико обљубео. Он је положио основу данашњем србском књижеству, он је пробудио у народу вољу на читањѣ; он је отац србског новог изображенија; своим делима, која су већ више пута прештампована и данас је љубимац народа, и њгове књиге заслужују да их свака кућа има, да се из њи учи и с' њима забавља и весели. Доситејево име остаје народу нашем до века мило и драго, и споминяће се и славити док и једног јединог Србина на свету буде.

Срби у Угарској.

(За читањѣ старијој деци.)

(Свршетак)

Исто тако велика и безпримерна јуначтва чинили су они Срби на приморју, и они у Лици и Крбави, који оно под именом Моровлаха и Ускока самим Турцима, а у доба њихове највеће силе страшила бяху.

Кад оно Турци хрватско и далматинско приморјѣ пљћити стадоше, тада беше ови јачи Срби на највећем измету, ер Турци баш ове пределе највећма омиљеше, ту се сасвим настанише, те овима бедницима најгрђе зулуме чинише; али их баш тим наве-

доше те највећи и Турком најстрашнији јунаци изађоше. Тада све мушке главе, које нехтеше турско зло подносити остављаше своје куће, пак се одметаше у гору са заклетвом, душманину свом осветити се. То су били ускоци. Ови су се скупљали највише крај мора, под крило сеньски капетана и отуда су Турке таманили. Отуда постаде тај крај и њима ал особито Турцима крвава крајина. Име Ускок постаде страшило свима странцима, а својима беше дика и понос. Ускоци су били одбрана бедног народа противу онога крвна душманина. Кад су приморци највише од Турака патили, онда су биле те планине пуне начичкане ускока, кроз које ни едан Турчин живе главе изнео није. Ускоци под својим капетанима особито оним славним војводом Дајом Деспотовићом, ал и под управом царски ђенерала страотно су Турке нагрђивали. Они су чинили Турцима толике јаде, да је и онај најсилнији и најстрашнији турски цар Сулеман у више прилика, а особито при уговору мира год. 1545 противу ови ускока особита условља стављати морао.

Ускоци су и Млечићима на суву и води толико сметали, да им никад неизађе за руком Далмације подјармити.

Још и доцније су ускоци, кад их цар Матия год. 1616 због мира са Млеткама оданде раселити и дубљ у земљу највише по карлштадском ђенералату расејати мора толико пакости Турцима чинили под онима славним војводама својим срдаром Стојан Јанковићом, Смиљанић Илиом, Дујом Ковачевићом и Кнежевићима, да најпосле Турци листом из Лике и Крбаве тога свога најмилијег станишта поутицати мораше.

Али и данас је Лика и Крбава пуна краснију јунака, којима се у овој страни само Бановци, а у оној само Црногорци упоредити могу. Они представљају као неко особито племе, као други род неки, који се одликује не само телесном, но и душевном снагом. То је народ уобште висока раста, стаса крупна и здрава, они су од саме природе наменјени, да буду јунаци; њихове су жиле од челика, кроз њи снажна крв тече. Они су справни на сваки труд, небос се никоје муке, незнају ни за које војничке терете, опасности ил препоне. При томе су чудо добродушни и милостива срца окром на непријатеља. Сви су преко мере понешени за својом родбином, за својим матерним језиком и својом праотачком вером. Ни код кои аустриски Славена нечува се тако стари завичай и предање као у Лики и Крбави. Истина, сви су сиромаси, али опет не за туђим лакомим. Нерадо уче туђе језике и редко кои однада од православља. Укратко рећи: Личани су прави синови

природе, яки и горостасни, тврди и непоколебиви, као и оне планине, што их окружаваю. Ко жели видити чисту србску крв, како се сачувала и од азиатска варварства и европске надрипросвете нека прође кроз Лику и Крбаву, ту ће видити подлиника најчистији како их само права србска майка рађати уме.—

СРБИ У ЕРДЕЛЮ. Како се горепоменути Срби настанише по Срему, Банату и Бачкој, по Бараньи и горњој Угарској, по Рвацкој и приморју, исто се тако неке србске властеле разсејаше по Ерделю чак до Каравлашке, па и код тамошњи господара са свога јуначства на највећа достојанства долазише. И тамо као и у Срему и Банату беше најглавнији Бранковићи Ђурђеви прауници, кои у XVI. веку од влашког војводе Мирчета свога сродника добию предео око Алуте у наслѣдство, где се одма нешто србског народа настани, али највише после паденија Баната год. 1552 из Баната бежећи онде се населе. Од ти Бранковића прозовесе та земля Бранковићева, и народ онај и данас име Бранкована носи. Ови Бранковићи сродни са онима што у Срему деспоте и у Банату и Јанополю војводе бияху држалису се увек сложено. И од ових е било славни војвода, кои су Турке јуначки одбияли. Овима се приписуе она страшна пораза Турака у Ерделю год. 1596 где се особито одликовао војвода Ђорђе Бранковић и дебели Новак. Од ови Бранковића било е више славни владика; најславнији међу њима био е Архиепископ Сава најпре у Јанополю, а после у Ерделю, кои многе цркве онуда подиже и народ у православию одржа. Ал ови Срби најнесретније прођоше, ер по туђем народу баш као и они по Угарској расути мало по мало се уз еднорне Влаسه повлашише и свой език заборавише, те данас едва више и за свое народно име знаю.—

Тако су Срби после несретне косовске битке на све стране по Угарској разсејани особито у XVI веку под свакојаким именима противу сви царевни непријатеља вобвали: под крајинским грофовима као ускоци, под далматинским племићима као Илири и Босени, под хрвацким бановима као лички, крбавски, клиски и сеньски граничари; они око велике Кањџе и Копривнице спомину се у историји под именом предаваца, — они око Печуја Сигета Бабоче под именом харамнија; они око Весприма, Панае, Тате, Столнобеограда, Ђура и Коморана под именом Трака и Раца; они око Токая и Мункача под именом хайдука; они по Ерделю, и око Арада и Липове и по Банату под именом северински, темишварски и дугошки Раца; зваше их и пандурима и Власима и Грцима и Хрватима и хрвацким власима, и под каквим их нећеш именима у ис-

тории наћи, а све су едно и исто племе една рођена браћа били, кои су свуда силни невоља претрпили, али и сила јада свима царевим и своим непријатељима задавали, и нигде се нису свог имена ни свога дела стидили.

Мудри судија.

(Једна приповетка.)

Путујући изгуби један трговац кесу с' новцима. Како осети одма оде к власти те јави и замоли, да се свуда разгласи, а обећа оном ко донесе 100 талира поклонити. Мало затим дође тај добри и поштени човек, те с' веселим образом поштенија и мирне савести рекне: ево ја нађо твоје новце, прими их. И ономе се разведри лице кад опази кесу, ал каквог је поштенија био, ево ћемо одма чути. Он узме да преброји новце, а притом стане смишљати, како би преварио, да немора 100 талира дати, и преброивши новце рече: у кеси је било свега 800 талира, а сад нема више нег 700, тиси дакле твоји 100 талира већ извуко, то си добро учинио и ја ти захвалујем. "Поштени онај човек ком више до свога доброг имена стало беше него до они 100 талира рекне, да он из кесе ништа дирнуо није, него је тако донео, као што је нашао. Реч по реч дођу те мораше сбиоца на суд ићи. Обоица осташе и ту при својим речма, онај, да је 800 талира изгубио, овај да је кесу читаву донео. Право судити беше тежак посао. Најпосле изазове судија обоицу, да се на своје речи зајакну. Ови учине. Онда судија овако пресуди: Кад си ти 800 талира изгубио, а ти 700 нашао, онда је очевидно, да то нису твоји новци, већ нечији други, зато их узми ти што си нашао собом и сачувај, док се прави газда непријави, а теби не знам другога суда, него почекај док се непријави онај, кој је твоје новце нашао." Тако судија рече и на томе остаде.

Крадљивци.

Два крадљивца украду магаре и прикрију у један чбун, па се онда стану договарати, где ће га продати и како ће новце поделити, али се у томе сваде, и док се они ипатише и тукоше, дошунја се трећи крадљивац, уседне на магаре и оде да ови и неосетише; а кад после видише, да нема магарета, они крвавим главама један на другог погледе, и један ће рећи: истина је она реч: како дошло тако и прошло; на које други дода, и она: где се двоје свађају трећи добива

Школске вести.

НАРОДНА ШКОЛА У РУСИИ. У Русији обраћа данас влада највећу пажњу на народну школу. То се види из налога, што га је министарство за народну просвету уздало, и кои овде у изводу стављамо.

1. ИЗОБРАЖАНЉ УЧИТЕЉА. Сваки које учитељ да буде морасе изобразити у приправничком заводу. Ове заводе издржава сама држава; ал могу и приватни люди, кои прописано за то способство имаю и од државе допуштени добию. Пре навршене 16 године несмесе шко у таки завод примити. Да ко примљен буде мора приправљен доћи с науком која се у главној школи и прогимнасији предаје, и несме никое мане имати, која би му у извршивању учитељске службе сметала или доцније сметати могла. Више од 60 несмесе у исти завод примити. У заводу има сваки стан и руну. Ко о државном трошку курс сврши, стои држави за 6 година као учитељ на разполаганљ. Курс има три разреда, сваки од 1½ године, тоје дакле 4½ године дана. Тусе уче слѣдеће науке: Педагогија и Дидактика, наука вере са Катехетиком, Ђзикословљ, Аритметика, Геометрија, Географија и Историја, Природословљ, Земљѣделство и особито Вртарство, Рисанљ, Пољнљ, Гимнастика. Метод учења је катехетичан. Најглавније се гледа на изученљ учитељског метода. За слушаоце II и III разреда има са свакима заводом скопчана школа деција, где се приправници за учитељску праксу вештаю. Рад науке земљѣделства и вртарства има уза сваки завод добро устројено домоводство и земљ са свим што је за ове науке нужно. Сваки млад учитељ има по године дана пробу издржати. Непосредну управу над заводом има инспектор, кои је уједно главни учитељ и као таков има предавати Педагогију и Дидактику. Он мора практично вешт учитељ бити. Да ко на таком заводу учитељ постане иште се педагогична пракса од више година.

2. ПЛАТЕ УЧИТЕЉСКЕ. Плата варошки учитеља најманја је 250, а сеоски 200 рубаља, кое је на ону вѣтиноћу сви обични потреба за живот више него код нас 600 и 800 фт. а оком тога имаю учитељи и други узгредни прихода. После 12 година службе постаје сваки учитељ почасни грађанин. Учитељи су ослобођени од сви државни и обштински дација, и имаю право на пензију и отличия: За 10 год. ревностне службе медалю, за 20 год. ревностне службе орден Св. Станислава. После 10 год. службе повишује се свакоме плата за 1/3, после 20 год. за 2/3 из државнога школског резервног фонда, а после 25 година службе добива сваки целу плату као пензију, а ако оће и далљ да служи, онда прима дуплу плату. (Из овога се види, да су и у Русији власти до тог уверења дошле, да добре школе само едице од добро изображени и добро плаћени учитеља зависе, и да без овог није добре школе ни замислити).

3. ШКОЛЕ. По селима мора свака парохија своју школу имати и учитеља. По варошима има се на свако 1000 глава мушки по една школа завести и учитељ плаћати. Мушка и женска деца имаю се где год је можно у башка школама, а где неиде у башка дане и часе учити. Где год се женска школа отвори има се и учитељка за женске радиљ наредити. Школе се отвараю свима без разлике рода и станиа и имаю се науком тако устроити, да се подеднако развию и изобразе све снаге ушне, моралне и телесне, да се у њима задобие разуман и достојанству човека одговараюћи поглед о

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

животу и свету и да се задобие вештина животом се оном достајанству угодно послужити. Школске су науке: Наука вере, наука гледаня са реалјама, читанѣ, писанѣ, рачун, поянѣ, гимнастика, а у женским школама и женске раднѣ. Науку вере предає редовно дотични парох, изванредно и учитель, а никако учитељка. Учитељка се узима само за науку женски раднѣ. Деца се поделюю на три разреда, те по том и посо школе и учителя, где их є више. У школу иду сва деца после навршене 7 или 8 године. Школа се држи едаред на дан и трає 4 сата са малим одморима; преко неделѣ 24 сата. Ферје у варошима траю 4 неделѣ у лето, а по селима само за време док су највеће польске раднѣ, другчиє се држи школа сваки дан. Ко год школу сврши, добие о том сведочбу. Учитељи су дужни на свршетку сваке школске године по прописаном формулару извештай окружном областном школском директору поднети. Телесне каџтиге избачене су из школе безусловно. Народна школа приређуєсе прогимнасијама и гимнасијама као трећи члан и по томе се сви из народни школа са отличием изашавши примаю без изпита у прогимназию.

4. ИЗДРЖАВАЊ ШКОЛА И НАДЗИРАВАЊ. Свака община издржава своє школе сама, а само у нужди помаже јој држава. Община води сву економичну бригу о школи, она се стара за школско здание, кое има по државном пропису дигнуто и устроєно бити, стара се за све прописане намештає и за школску библиотеку, за учитељску плату и уредно точно издаванѣ. Свака община има школски одбор или патронат, и овај є местни надзиратељ школе, он нази да учитель школу уредно држи, да деца уредно школу походе, и он бира учителя. Свака земальска област има свога дистриктуалног областног школског директора. Овај є дужан са своим помоћником сваке године едаред све школе свога окружия точно прегледати и министарству обширне извештає о успеху сваке школе поднети. Овај и потврђує учитељ кое общине изберу. Министарство за просвету има врховно надзиратељство; под њим стов сви областни школски директори и татори и сви общински школски одбори.—

Од како є и прости народ у болѣ право ступио, появила се жива и снажна воля за науком. Пре две године било є колико се из познати штатистички података знало у све 72 области само 1955 сеоски школа, а за ове две године дана, од како є овај налог издан диглосе преко 5000 школа, то є дакле за ове две године дваред више него за све прошло време.

Школске наредбе.

ПРИВРЕМЕНО УПУТСТВО ЗА ДИСТРИКТУАЛНЕ НАДЗИРАТЕЉ ИСТОЧНО ПРАВОСЛАВНИ ОСНОВНИ ШКОЛА.

Наредба краљ угаѣр. Наместничства од 10 (22) Јуниа 1863.
бр. 47015.

§. 1. Делокруг дистриктуалног надзиратеља школског простире се како на обучавањ и морално владањ, тако и на спољашнѣ околности народни школа; он има дакле казити:

а) на местне школске управитељѣ у погледу на управу и надгледанѣ народни школа, које су им поверене;

б) на катихете, где такови постоје, у погледу на предаванѣ науке хришћанске и на њихово поступањѣ према учитељима;

в) на учитељѣ у погледу на њихов начин предавања, прилѣжност, точно испуњавањѣ прописа за предаванѣ и њихово религиозно-морално владањѣ;

г) на местне школске старатељѣ у погледу на њихове дужности;

д) на обштину у погледу на шилањѣ деце у школу у одређено време, и на издаванѣ учитељске плате; на последку

е) на унутрашњи намештај школски соба, на станѣ школских зграда као и на стан учитеља, који ту живи, и побочни зграда, које томе принадлеже.

§. 2. Дистриктуални надзиратељ школски ваља да води точан попис школа свога дистрикта, у коме мора бити точно назначено: место школе; — села која ту спадају заједно с броем источно православних кућа и душа; — они који имају право представљања (презентације) за школску службу; — приходи школске службе; — име и занимањѣ местног управитеља школског, катихете (ако такови постоје) и местног старатеља школског; — затим име, способност и званично делањѣ учитеља и учитељки женски радњи; — број деце мушке и женске, која су за школу; — број деце која иду у школу; — станѣ школског зграда; — унутрашњи уређенѣ; — број школски соба; — и да ли се цео дан или по дана предаје? — да ли учитељи сами предају, да ли и из ког узрока помоћнике имају? Састављајући овај попис узме он, за углед прописане таблице о школском стану.

§. 3. Дистриктуални надзиратељ школски не сме допустити, да учитељ својом вољом себи узме помоћника, него ако је попомоћник нуждан тоће он предложити дотичној конзисторіји. Без сајзволења конзисторіје не сме се ни променути ни одпустити помоћник, а без преке нужде не сме то никад бити за време школског течаја.

§. 4. Ако се породи неспоразумљива између учитеља једне школе, која су дистриктуалном надзиратељу школском или службено јављена, или која су му ма на који други начин до знања дошла, то има он најпре извидити, да ли је већ местни управитељ школски званично поступио, да тужбе на миран начин изравна. Ако то није учинио, он ће тужитеља најпре на овог упутити. Ако је пак учинио, то ће он онда местног управитеља школског о том са-слушати, па ако се не да на леп начин изравнати, ствар ће јавити конзисторіји.

§. 5. Добје ли од школског старешине известіе, да се који учитељ разболео, или да не може испуњавати своје школске дужности, то ће он одма конзисторіји јавити, и предложити јој каквог способног помоћника, ако му је такав познат.

§. 6. Ако се какво учитељско место ма на какав начин упразни, то има одма то конзисторіји јавити, која ће на то конкурс расписати, да се упразнио учитељско место попуни, и у том обзиру поступиће по наредби краљев. угар. намесничества од 2 августа 1862 брой 49,173 члан 14 до 23.

Чим кон учитель иступи из школе, постараће се за времена дистриктуални надзиратељ школски, да се школски инвентар уредно преда његовом у звању послѣдоватељу.

Где се помоћник не може лепо поравнати са учителѣм или са удовицом због припадајуће плате, има дистриктуални надзиратељ школски узевши у обзир школски доходак, учинити конзисторій нужне предлоге.

§. 7. Учителѣи, кои желе да ступе у пензију, или удовице и сироте умрли учителя, кое желе да добију пензију или односно помоћ, тако исто и они учителѣи и подучителѣи, кои јошт служе, имају се са свима својим молбеницама, кое се вишем решено подносе, преко непосредног школског старешине обратити на дистриктуалног надзиратеља школског, кои такове конзисторій на решенѣ поднети има.

§. 8. О школама свога дистрикта ваља дистриктуални надзиратељ школски непрестано да има точно знањ; нарочито :

а) да ли деца у школу иду, као што њ прописано?

б) да ли учителѣи уредно држе часове, у кое се предаје?

в) да ли предају све прописане предмете?

г) да ли поступају при сваком учевном предмету сходно цели, обзирују се на практичну потребу, и нераздежу ли едан предмет одвећ јако, а непренебрегавају ли други?

д) да ли се држи школски зашт као што треба, да ли се поступа цели сходно при награђивању и кажњиво, и да ли се школска младеж помњиво приправља за религиозно и морално владањ у животу?

е) да ли се уредно воде записници о прилежности и о посеђавану школском, и да ли се точно држе прописи, кои постое за контролу школског посеђавана?

ж) да ли учителѣи религиозно — црквено и морално живе?

з) да ли се местни управителѣи школски прилежно заузимају за школу, да ли катихете, где такови има, уредно држе прописане часове за науку хришћјанску и да ли притом поступају на начин сходан цели; да ли ова с довољним нужним упливом на родителѣи, с мудрим поступанѣм са децом обучавањ и морал подпомажу; да ли се према учителѣима пријатељски и ободравајући понашају?

и) да ли се поглавари обштински и местни школски старателѣи владају као пријателѣи школки и у том верно саделую, да нарочито посеђавањ школе на сваки могући начин подпну, и учителѣи у њиовим правама бране? на последку :

к) да ли се налазе какви недостатци на школским здањима и њиовом намештају?

Дође ли дистриктуалном надзирателю школском незванично до знања ма какав недостатак, то ће се он постарати, у колико то у његов делокруг спада, да га у договору са местним управителѣм на сходан начин уклони.

(Продужиће се.)

Лист овај излази месечно триред : сваког 10, 20 и последнѣг.

Цена њ на целу год 4 фт. на по год 2 фт.

Изд. и уређује Др Ђ. Натошевић. — Штампана краљѣв. угар. свеучил. печатња.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА